

YARGITAY KANUNU VE NİHAİ DERECEDE YARGI FAALİYETİ

Yazan: Prof. Dr. Necmeddin M. BERKİN

I. 1730 sayılı Kanun memleketimizde uzun süredenberi özlenen adalet reformunun Yargıtaya ilişkin önemli bir parçasını gerçekleştirmek amacile hazırlanmıştır. Ancak, aşağıda belirtildiği üzere, bu kanunun getirdiği yeni hükümler gerek şekil gerekse muhteva itibarile üst kademedeki adalet hizmetinin daha iyi ve daha verimli bir çalışma alanına sokulabilmesi hususunda yeterli görülmemektedir. Gerçekten, ihdas olunan geniş ve yüksek kadrolara ve yapılan ve yapılmakta olan büyük masraflara rağmen, yeni kanuna dayanan uygulama, bir yıldan fazla bir zaman geçliği halde, iyi bir adaleti az masrafla ve sür'atle sağlamak yolundaki asıl amacın gerçekleştirilmediğini göstermiş ve bu kanunun daha kabul edildiği günlerde (1) adalet reformunun bir parçası sayılamıyacağına dair eleştirileri ve kınamaları doğrulamıştır (2). Nitekim, son günlerde Yargıtaydaki iş hacminin sâdece artmakla kalmayıp dava dosyalarının mütemadiyen birikmekte olduğu ve bunların bir buçuk milyonu aştığı eski bir Anayasa Mahkemesi başkanı tarafından ifade edilmiştir (3).

(1) 16/5/1973 tarihinde kabul edilen ve yayımı tarihini takip eden ay başından itibaren, yani 1/6/1972 gününde yürürlüğe giren bu kanun için, bkz. Resmi Gazete 26/5/1973, Sy. 14546.

(2) Bkz. A. Aybay, Yargıtayla İlgili İki Yeni Yasa Ne Getiriyor? (Milliyet Gazetesi 15/6/1973).

(3) Bkz. Milliyet Gazetesi 22/5/1974.

Ulaşılması istenen amacın gerçekleştirilememesi, belki de yeni kanunla sâdece teşkilâtın genişletilerek işlerin daha kolaylıkla çözümlenebileceğinin düşünülmesi ve fakat Yargıtayda görevlendirilecek olan hâkimlerin yetiştirilmesi hususunda alınması gerekli tedbirler üzerinde fazla durulmamış olması ile açıklanabilir. Gerçekten, Yargıtayın esas unsurunu ilk derece mahkemelerinin tek-mil kademelerinde yıllar boyu tecrübe görerek yetiştiği ve aynı zamanda hukuk ilmi ile ilgisini kesmediği anlaşılan yüksek evsafa hâkimler teşkil ettiğine göre, asıl olan, Yargıtay teşkilâtının bu hâkimlerle genişletilmesi veya kurulmasıdır. İstenen amaca ulaşılabilmesi, ancak Yargıtay teşkilâtının her kısmında yüksek seviyede bir ihtisasın sağlanabilmesi ve mütehassıs hâkimlerin yetişmesiyle mümkün olabilir.

Bundan evvelki bir yazımızda işaret ettiğimiz gibi (4), memleketimizde zaman zaman ön plâna alınan coğrafi hâkim teminatının bir sakıncası, büyük il merkezlerinde, meselâ İstanbulda veya İzmirde yahut Adanada görevli bulunan sulh veya asliye hâkimlerinin bu merkezlerden ayrılmamak için derecelerini ve sınıflarını yükseltmek hususunda gerekli çalışma gayretinde bulunmamaları tehlikesi olmuştur. Meslekî yükselmede maddî bakımdan menfaatleri olmaması, hâkimleri, buldukları ve kalmak istedikleri yerlerden ayrılmamak arzusu ile âdeta yükselmeden alakoyabilmektedir. Bu yönden, coğrafi teminatın, hâkimlerin ilmi ve meslekî gelişmesine engel olabilecek bir müessese olduğu söylenebilir. Bu itibarla, hâkimler hukukunda, konuyu maaş yönünden de ele alarak maaşları meslekî sınıf ve derecelere göre arttırmak esasını benimsemek yerinde olur. Meselâ, hâkimlerin maaşlarının artması, sınıf, derece ve seviyelerinin yükselmesine bağlı tutulur ve hâkimler sınıf, derece ve seviyeleri yükseldikçe ufak yerlerden daha büyük merkezlere atanabilirler.

Her halde, mesleğin her derecesinde ve sınıfında mecburî ve süreli bir terfi sistemine tâbi tutuldukları zaman hâkimler ilmi yönden ilerlemeye ve mesleklerinde yükselmeye gayret edeceklerdir. Bu nedenlerledir ki, 1597 sayılı Kanunun 5 inci maddesi ile 2556 sayılı Kanunun 79 uncu maddesinde yapılan ve hâkimlerin coğrafi

(4) Bkz. N. M. Berkin, Hâkimler ve Savcılar Hukukuna Yenilik Getiren Hükümler (İst. Üniv. Hukuk Fakültesi Mec. 50 nci Yıl Sayı, 1973, shf. 339-374).

teminatını kaldırarak her hâkimin belirli kaza çevreleri ile bölgelerinde münavebe ile görev yapmasını öngören değişikliği yararlı buluyoruz (5).

II. Adliye mahkemelerinden verilen kararları inceleyerek usul veya esas yönünden bozmak veya onaylamak yetkisinin nihai derecede bir tek mahkemeye verilmesi, Türkiyede eskiden de kabul ediliyordu; fakat, o devirde, şeriat hukuku esaslarına göre bu görevi doğrudan doğruya yerine getirecek üstün bir kaza merci ihdas edilmemişti. Gerçekten, Osmanlı Devleti zamanında 19 uncu yüzyılın ortalarına kadar, yanlış, adaletsiz veya isabetsiz olduğu iddia olunan mahkeme kararlarını tekrar incelemek üzere üstün yetkili özel bir mahkeme kurulmamıştı. Fakat, şeriat hukuku esaslarını yansıtan Mecellede mahkeme kararlarının yeniden incelenmesine mâni teşkil etmeyen, bilâkis buna cevaz veren hükümler mevcuttu (bkz. m. 1838, 1839, 1840). Nitekim, evvelki hukuk zamanında, bugünkü Yargıtaya benzer bir üst mahkeme merciinin kurulmasına veya böyle bir yüksek kaza merciinin görevinin, başka biçimlerde olsa bile, yerine getirilmesine gayret sarfedilmiş ve bunun yolları bulunmuştu. Ezcümle, usulsüzlük iddiaları karşısında, mahkeme kararlarının teşkil olunacak bir bilginler kuruluna incelettirilmesinin istenebileceği ve bu kurulun yolsuzluk iddiasında bulunan ilgilileri dinleyerek verilmiş olan ilâmın isabet derecesini yürürlükteki hukuka uygunluğuna göre takdir edebileceği ve yanlış, isabetsiz veya adaletsiz olduğunun anlaşılması üzerine davacının hakkını tevsik eden yeni bir ilâm tanzim olunabileceği, bunun üzerine «Mahkemei Kübrayı Hasmîye» adı verilen bir Yüksek Mahkeme teşkil olunarak her iki ilâmın burada yeniden incelenip hangisi yanlışsa onun hükümsüz sayılıp bozulabileceği hususunda özel bir usul kabul ediliyordu (6).

Her insan gibi hâkimlerin de yanılabilceği veya başka başka anlamlar taşıdığı kabul edilebilen hukuk kurallarının yorumunda hatâ edilerek çok çeşitli görüş ayrılıklarının olabileceği bir gerçektir. Bu sebebledir ki, Türkiyede de mürakabe görevi olan bir yargı merciinin ihdasına eskidenberi ihtiyaç duyulmuş ve 6/3/1863 de

(5) Bu kanun için bkz. RG. 28/6/1972, Sy. 14229; bu hükme dayanılarak çıkartılan Hâkimler hakkında uygulanacak Atama ve Nakil plânı için bkz. RG. 4/1/1973, Sy. 14411.

(6) Bkz. A. R. Seçkin, Yargıtay Tarihçesi, Kuruluşu ve İşleyişi Ankara 1967, shf. 2 vd.

Divanı Ahkâmı Adliye adı altında bir Yüksek Mahkeme kurulmuştur. Bu mahkeme, daha sonra 1295 tarihli Kanunla Temyiz Mahkemesi halini almış ve Osmanlı Devletinin sukutuna kadar görev başında kalmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi teşekkül ettikten sonra, önce Sivasta bir Temyiz Heyeti vücade getirilmiş ve Cumhuriyetin ilânını müteakip bu heyet Temyiz Mahkemesi adı ile Eskişehir'e nakledilerek statüsü 10/5/1926 tarihli ve 834 sayılı kanunla tayin edilmiştir.

III. Yargıtay, sulh ve asliye mahkemelerinin nihai kararlarını ve hükümlerini tahkik ve mürakabe eden ve bunlardan kanuna ve usule uygun görmediklerini bozarak hükümden düşüren ve böylece yürürlükteki kanunların memleketin her yerinde aynı anlayış ve aynı ölçü ile uygulanmasını sağlayan bir yüksek mahkemedir. Bu mahkeme, çelişkisiz ve birbirile tutarlı içtihadları ile yazılı hukuku yaşayan hukuk haline getirmeye, onu geliştirerek ilerletmeye ve ıslâha çalışır.

İlk derece mahkemelerinin benzer davalarda ve bunların kapsadığı veya ortaya koyduğu hukukî meselelerde farklı görüşlerden ve bunları haklı gösterdiği iddia olunan gerekçelerden işin icabına en uygun ve akla en yakın görülenlerinin Yargıtayın kıdemli ve tecrübeli hâkimleri tarafından tespit edilerek mümasil davalarda eşit uygulamanın sağlanması, içtihat birliğini meydana getirir. Kanunlara uyan ve ihtiyaçlara cevap verebilen kararların bu suretle seçilerek tasdiki, hukukun adalete uygun bir şekilde gelişmesini sağlar. Gerçekten, mahkemelerin değişik içtihatları ve uygulamaları adaletsizlikler yaratır ve şikâyetlere yol açarak halkın adliyeye güvenini azaltır. Memleketin hukukî yaşantısında çeşitli istikametlerde ortaya çıkan uygulamanın aynı istikamete yöneltilmesi, hem eşitlik ilkesini tahakkuk ettirir, hem de içtihatların ışığı altında yaşayan hukuku ilerletir.

Yargıtay, üst dereceli mahkemelerden, ezcümle istinaf mahkemelerinden farklı olarak, davaların dayanağını teşkil eden olayları, maddî vakıaları inceleyemez, sâdece davada hukuk kurallarının ve kanun hükümlerinin doğru ve isabetle uygulanıp uygulanmadığını araştırır. Böylece, uygulamanın memleketin her yerinde aynı kaza merciinin üstün otoritesi tarafından aynı ölçü ile mürâ-

kabesi, Anayasanın, yasa karşısında vatandaşlara eşitlikle muamele yapılması ilkesinin tahakkukunu sağlar.

Yargıtay, her şeyden evvel bir kaza organı ve bu sıfatla bir mahkeme olduğu için, hiç bir davaya resen müdahale edemez, ancak kendisine temyize başvurma yolu ile intikal ettirilen ilk derece mahkemesi hükümlerini mürakabe edebilir. Bu itibarla, bir davaya el koyabilmesi için, bu hususta kanunlarda aranan temyiz şartlarının tahakkuk etmiş olması lâzımdır; ezcümle, hükmün temyiz kabiliyeti olması, müracaatın temyiz süresi içinde yapılması ve buna ilişkin olarak kanunen öngörülen temyiz harçlarının zamanında yatırılması gerekir.

Yargıtay, bir ikinci derece mahkemesi olmadığından, bazı hallerde temyiz olunan hükümleri düzeltebilirse de, kural olarak, mahkemelerin yerine geçerek hüküm veremez; hükümleri onaylar veya bunların bozulmasına karar verebilir; hükmün bozulmasına karar verdiği takdirde, yeniden bakılması için dava dosyasını genellikle hükmünü bozduğu mahkemeye veya, gerekli görüyorsa, başka bir mahkemeye gönderir. Bu esas, Yargıtayın ihtilâflarla doğrudan doğruya temasına mâni olmak suretile onu günlük olayların her türlü etkisinin dışında tutmakta ve görevini mutlak bir tarafsızlıkla yapabilmesine imkân vermektedir.

Yargıtay, kazai ve usuli mürakabe görevini lâyikile yapabilmek ve üstün kaza otoritesini kazanabilmek için görevini icra ederken gerekli olan ilmi incelemeleri göz önüne alır ve hukuk profesörlerinin görüşlerinden oluşan ilmi içtihadları isabetle değerlendirmeye ve uygulamaya intikal ettirmeye çalışır. Gerçekten, doğruluğu tecrübe edilmiş ilmi kanaatler biçiminde ortaya çıkan doktrin, doğrudan doğruya bir hukuk kaynağıdır. Hukuku ilmi metodlarla inceleyen öğretim üyelerinin görüşlerinin hukuki uygulamanın sosyolojik inkişafında üstün bir yeri vardır. Bunlar, ideal anlamda özlenen hukuku bulur ve yaratırlar. Böylece, bugün ileri memleketlerdeki yüksek mahkemeler, artık eski şerh usullerini tamamen bir kenara bırakarak sâdece ilmi tefekküre yer veren hukuk ilminin kabul ettiği modern usullere göre bunların doğrultusunda çalışmayı amaç edinmişlerdir. Bunlar, hukukî malzemeyi olayların özelliklerine göre tertip ederek teorik bilgileri sistemleştirmekte, hususiyi umumiye çevirerek dogmatik hukuku yaratan ilmi bilgilerden faydalanmakta ve böylece somut ve müfettiş olayları çözmeye çalışan tat-

bikatçının çalışmalarına genellikle ışık tutarak onun faaliyetinin amaca ulaşmasını sağlamaktadırlar.

IV. Çeşitli müracaat yolu mercilerinin başında hangi yüksek mahkemenin bulunduğu Anayasa ile tayin edilmiştir. Anayasaya göre, Yargıtay, «kanunla gösterilen belli davalara ilk ve son derece mahkemesi» olarak bakar ve «adliye mahkemelerince verilen karar ve hükümlerin son inceleme mercii»dir (bkz. 1488 sayılı kanunla değişik madde 139).

Anayasanın Yargıtayın sâdece «adliye mahkemelerinin karar ve hükümlerini» tedkik ve mürakabeye yetkili bir üst derece mahkemesi olduğunu açıklayan bu hükmü karşısında, hakem kararları bu mercide temyiz edilemez. Halbuki, tatbikatta, hakem kararlarına karşı temyiz sebeplerini tayin eden Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 533 üncü maddesine dayanılarak Yargıtaya gidilmektedir (7).

Her ne kadar Anayasanın sözü geçen hükmü hakem kararlarını içine almamışsa da, bu kararlara karşı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda başka bir temyiz mercii tayin edilmediğinden, bu konuda ayrı bir mürakabe mercii ihdas olununcaya kadar, 533 üncü maddenin, hakem kararlarının da kazaî niteliği dolayısıyla, mahkeme kararları ile bir tutulacağı tarzında yorumlanması gerekecektir. Aksi takdirde, yani Anayasanın 139 uncu maddesinin dar yorumlanması halinde, hakem kararlarının mürakabesiz kalması sakıncası doğar.

V. Yargıtay bir derece mahkemesi değildir; bu itibarla, somut olaylar hakkında verilen kararın doğruluğunu araştırmak, onun fonksiyonu dışında kalır. Yargıtayın fonksiyonunun özü, hukuk kurallarının ilk derece mahkemelerince yapılan uygulamasının doğru olup olmadığını incelemek ve bu suretle uygulamada birliği ve beraberliği sağlamak, uygulamada eşitlik ilkesi altında adaleti tesis etmektir. Sayın meslekdaşım Prof. *Ustündağ*'ın dediği gibi, «eğer temyiz mahkemesi, doğru karara varma mercii olarak ele alınmış olsaydı, hükümleri tedkik ederken sadece hukukî bakımdan

(7) Bkz. B. Kuru, Hukuk Muhakemeleri Usulü, 3 üncü baskı, Ankara 1974, shf. 1018, § 72 — A.; N. M. Berkin, Medenî Usul Hukuku Esasları, İst. 1939, shf. 241, No. 618 vd.

değil, maddi cephesi itibarile de tetkike tâbi tutması gerekecekti» (8).

Bizce, Yargıtayın bu son şekilde faaliyet göstermesi, onu kendine özgü tek yüksek kaza mercii olabilme yeteneğinden mahrum bırakırdı; zira, temyiz edilerek Yargıtaya intikal ettirilen işlerin hacmi Yargıtayın çalışma gücünü fazlasile aşarak onu gittikçe arttırılan dairelerle bir ikinci derece mahkemesi veya istinaf mahkemesi haline getirirdi.

Türkiyede istinaf mahkemelerinin mevcut olmaması, Yargıtayı, maalesef, bu yolda, yani hem kontrol hem de derece mahkemesi gibi çalışmaya sevketmekte ve bu bakımdan içtihat birliğini tesis etmesi için yeteri kadar zaman bulamaması yönünden sakıncalı sonuçlar meydana gelmektedir. 1952, 1959 ve 1962 tarihli kanunlarla olduğu gibi (9), 1730 sayılı kanunla da Yargıtaydaki daire adedinin arttırılmış olması, yukarıda da işaret edildiği üzere, bu sakıncaları önleyici nitelikte olmamış ve bir reform getirmemiştir. Bu itibarla, alınacak bazı köklü tedbirlerle veya ikinci derece mahkemelerini kurmakla Yargıtayın iş hacmini her halde hukuki meselelere teksif ve hasrederek hafifletmek yerinde olacaktır; meselâ, davaların miktar veya kıymeti itibarile temyiz haddini yükseltmek veya temyiz edilemeyen hükümleri çoğaltmak yahut temyiz edilebilen kararları kısıtlamak, haksız temyiz taleplerini tetkike tâbi tutmadan reddetmek, suiniyetle temyize başvuranlar hakkında kanunda kabul edilmiş olan müeyyideleri hassasiyetle uygulamak (bkz. HUMK. m. 444, 422), Yargıtayda mürafaayı kaldırmak gibi tedbirler düşünülebilir.

VI. 16/5/1973 gününde kabul edilen ve yayını tarihi olan 26/5/1973 gününü takip eden ay başından itibaren, yani 1/6/1973 tarihinde yürürlüğe giren 1730 sayılı kanun, Temyiz Mahkemesi Teşkilâtına dair 1221 sayılı kanun ile bunun tâdil ve eklerini ve Yargıtay üye ve yardımcıları hakkındaki 18/7/1960 günlü ve 23 sayılı kanun ile bu konudaki diğer kanunları ve yeni kanuna uymayan hükümleri yürürlükten kaldırmış ve Yargıtay teşkilâtını yeniden düzenlemiştir.

(8) S. Üstündağ, Medeni Yargılama Hukukunun Esasları, İstanbul 1973, shf. 31, No. IV.

(9) Ekz. Resmî Gazetenin 21/1/1952, 21/5/1959 ve 25/4/1962 günlü sayıları.

Yeni kanunun hükümlerine göre, Yargıtay, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile 1730 sayılı kanun ve yürürlükte bulunan bu konuya ilişkin diğer kanun hükümleri uyarınca kurulup görev ifa eden bir yüksek mahkemedir. Birinci Başkanlık, Birinci Başkanlık Divanı, Yönetim Kurulu, Daireler, Cumhuriyet Başsavcılığı ve bunların kalemlerinden meydana gelen bu mahkeme, adliye mahkemelerince verilen hüküm ve kararları *son merci* olarak karara bağlar, Yargıtay başkan ve üyeleriyle Başsavcı, ve kanunlara göre bu durumda bulunan kimselere karşı *görevlerinden dolayı açılan tazminat davalarına* ve bunların *kişisel suçlarına nit ceza davalarına* ve kanunda gösterilen diğer davalara *ilk ve son derece mahkemesi* olarak bakar; ayrıca kanunlarla verilen diğer işleri yapar (bkz. m. 3.2).

Yargıtay Birinci Başkanlığı, Birinci Başkan, iki birinci başkan vekili ve birinci başkanın Yargıtay üyeleri arasından seçeceği genel sekreterden kurulmuştur.

Yargıtay Birinci Başkanının görevleri, 1) Yargıtayı temsil etmek; 2) kurullara başkanlık etmek; 3) Yargıtayın verimli ve düzenli çalışması için gerekli tedbirleri almak; 4) Kurulların yönetim kararlarını yerine getirmek; 5) Yargıtaya ait önemli geçici işlerde «dosya taktır etmek üzere tedkik hâkimlerini görevlendirmek»; 6) Mazereti çıkan üye yerine başka bir daire üyesini görevlendirmek; 7) Yargıtay memurlarını denetlemek; 8) Kanunda gösterilen diğer işleri yapmak olarak sayılmıştır.

Birinci Başkanın yokluğunda ona en kıdemli başkan vekili, başkan vekillerinin de bulunmaması halinde, en kıdemli İkinci Başkan, vekillik eder. Kıdemlerde eşitlik olursa, yaşlılık önde gelir (m. 6).

Genel sekreter, Birinci Başkanlığın yönetim ve yazı işlerini yürütür. Gerekli görüldüğünde, Birinci Başkanın onayı ile genel sekretere tedkik hâkimlerinden yeteri kadar yardımcı verilir (m. 7).

Birinci Başkanlık Divanı, Birinci Başkan ile ikisi İkinci Başkan olan dört asil ve iki yedek üyeden kurulmuştur. Bunlardan bir başkan, bir asil ve bir yedek üye hukuk dairelerinden, bir başkan, bir asil ve bir yedek üye de ceza dairelerinden olmak üzere Yargıtay Genel Kurulunca seçilir (m. 8). Birinci Başkanlık Divanının görevleri 9 uncu maddede sayılmıştır.

Yargıtay Yönetim Kurulu, Yargıtay personelinin atama, nakil, yükseltme, disiplin vesair özlük işlerini ve kanunlarla verilen diğer

işleri yapmak üzere, Birinci Başkanın başkanlığında Cumhuriyet Başsavcısı, Genel Sekreter ile başka kurullarda görev almamış olanlar arasından Birinci Başkanlık Divanınca iki yıl için ad çekmek suretile seçilen iki asil ve iki yedek Yargıtay üyesinden meydana gelmektedir (m. 11).

VII. Yargıtayda önceden mevcut olan Dairelerin adedi artırılarak *onbeş Hukuk ve dokuz Ceza Dairesi* teşkil edilmiştir (10). Her Dairede Genel Kurul tarafından seçilen bir İkinci Başkan ile Birinci Başkanlık Divanınca görevlendirilen yeteri kadar üye bulunmaktadır.

Özel kanunlarda başkaca hükümler yoksa, Hukuk Daireleri aşağıda gösterilen kararları incelemekle görevlendirilmiştir:

Birinci Daire: Gayrimenkul mülkiyetine ait asliye ve sulh mahkemelerinden verilen, ikinci, beşinci, altıncı, yedinci, sekizinci, onikinci ve on dördüncü hukuk dairelerinin görevi dışında kalan hüküm ve kararlar;

İkinci Daire: Şahıs, aile ve miras hukukuna ait asliye ve sulh mahkemelerinden verilen, altıncı ve sekizinci hukuk dairelerinin görevi dışında kalan hüküm ve kararlar;

Üçüncü Daire: Sulh mahkemelerinden verilen, ikinci, beşinci, altıncı, sekizinci, dokuzuncu, onbirinci ve onikinci dairelerin görevleri dışında kalan hüküm ve kararlar;

Dördüncü Daire: Asliye mahkemelerinden verilen haksız fiil ve haksız mal edinmeden doğan tazminat ve alacak davaları ile sözleşmelerden meydana gelen davalara ilişkin hüküm ve kararlarla davanın nakli, hâkimin reddi, gayrimenkul davaları müstesnâ, hukuk, ticaret ve icra işlerine ait yargı yeri belirtilmesi (merci tayini) ve asliye mahkemelerinden verilen ve diğer hukuk dairelerinin görevi dışında kalan hüküm ve kararlar;

Beşinci Daire: 4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu ile 5613 sayılı Kanunun altıncı maddesi uyarınca iskân işlerinden dolayı Toprak Mahkemesi sıfatıyla verilen hükümlerle kamulaştırma ve 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanununa ilişkin davalara dair hüküm ve kararlar;

(10) Yukarıda 9 No. lu dip notuna bakınız.

Altıncı Daire: Vakfa ilişkin hüküm ve kararlarla asliye ve sulh mahkemelerinin kaynaklara, sulara, şufa, iştirak, vefa haklarına, taksim ve şüyuun giderilmesi davalarına ve kira bağından doğan tahliye davalarına ve tahliye ile birlikte tazminat davalarına, nişan bozmadan doğan hediyelerin geri alınması ve tazminat davalarına, nüfus ve yaş düzeltilmesi ile isim değiştirilmesine ilişkin hüküm ve kararlar;

Yedinci Daire: 766 sayılı Kanunla kurulan Tapulama Mahkemeleri tarafından verilen hüküm ve kararlar;

Sekizinci Daire: Zilyedliğe dayanılarak gayrimenkullerin aynı hakkında açılan davalara ve gayrimenkullerin iktisabî zamanaşımı ile tesciline ilişkin asliye ve sulh mahkemelerince verilen hüküm ve kararlar;

Dokuzuncu Daire: 1475 sayılı İş Kanunu, 274 sayılı Sendikalar Kanunu, 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu, 212 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar arasındaki İlişkileri Düzenleyen Kanun ile Deniz İş Kanunundan Doğan uyuşmazlıklara ilişkin. 10 uncu Hukuk Dairesinin görevi dışında kalan ve iş mahkemelerinden verilmiş olan hüküm ve kararlar;

Onuncu Daire: 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkarlara ve diğer bağımsız çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunundan doğan uyuşmazlıklara ilişkin olarak iş mahkemelerinden verilen hüküm ve kararlar;

Onbirinci Daire: Asliye ve sulh mahkemelerinin ticaret hukukunu ilgilendiren ve onbeşinci dairenin görevi dışında kalan hüküm ve kararlar;

Onikinci Daire: İcra ve İflâs Kanununun uygulanmasından doğan davalarla itiraz ve şikâyetler dolayısıyla icra tedkik merciilerinin 13 üncü ve 15 inci Hukuk Dairelerinin görevi dışında kalan hüküm ve kararları;

Onüçüncü Daire: Borçlar Kanununun özel sözleşme türlerinden satış, trampa, bağışlama, âriyet, karz, vekâlet, vekâletsiz tasarruf, kefalet, ölünceye kadar bakmak, âdi şirket, alacağın temliki, borcun nakli sözleşmeleriyle ilgili davalar, kiranın tahsili ve tespiti için asliye mahkemelerinden verilen hüküm ve kararlarla icra tedkik

merciilerinin istihkak ve İcra ve İflâs Kanunu ile tanzim edilen iptal davalarına ilişkin hüküm ve kararlar;

Ondördüncü Daire: Mülkiyetten başka aynı haklara dair sulh ve asliye mahkemelerinden verilen ve 2. 5. 6, 7, 8 ve 12 nci Hukuk Dairelerinin görevi dışında kalan hüküm ve kararlarla, kamu mallarından yayla, mer'a, kışlak davalarında ve şahsî haklara dayanan gayrimenkullerin tapuya tesçili, müdahalenin men'i davalarında ve 2613 sayılı Kadastro ve Tapu Tahriri Kanununun 27 nci maddesinde yazılı ve 5572 sayılı Kanuna dayanılarak görevlendirilen asliye mahkemesince veriler hüküm ve kararlarla gayrimenkul davalarında yargı yerinin belirtilmesi işleri;

Onbeşinci Daire: Ticarî olan veya olmayan tekmlil istisnâ akidelerinden doğan davalar hakkında asliye mahkemelerinden verilen kararlarla 6183 sayılı kanuna dayanan istihkak davalarına ilişkin hüküm ve kararları inceler ve karara bağlar.

Ceza Dairelerinden, *Birinci Daire:* Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının 9 uncu babında yer alan ölüm, ağır hapis ve bes sene-den fazla hapis ve kamu hizmetlerinden daimî yasaklılık cezalarını gerektiren ve diğer dairelerin görevlerine girmeyen davalara ait hüküm ve kararları;

İkinci Daire: Sulh ceza mahkemelerinin diğer ceza dairelerinin görevlerine girmeyen hüküm ve kararlarını;

Üçüncü Daire: Orman suçlarına ilişkin hüküm ve kararlarla dava nakli ve yargı yeri belirtme konularını;

Dördüncü Daire: Türk Ceza Kanununun 456/3 üncü maddesine giren cürümlerden dolayı verilen hüküm ve kararlarla diğer ceza dairelerinin görevi dışında kalan hüküm ve kararları;

Beşinci Daire: Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının Üçüncü Babının birinci, ikinci ve üçüncü fasıllarında ve 403 - 410 uncu maddelerinde ve sekizinci babında yazılı suçlara ilişkin hüküm ve kararları;

Altıncı Daire: Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının altıncı babının üçüncü ve dördüncü fasıllarında ve onuncu babı ile 5917 sayılı kanunda yazılı hususlara ilişkin hüküm ve kararları;

Yedinci Daire: Memurların kaçakçılık hükümlerine göre cezalandırılan veya cezası arttırılan suçlarına ilişkin hüküm ve karar-

larla özel kanunlarda yazılı olup da diğer dairelerin görevlerine girmiyen suçlara ilişkin hüküm ve kararları;

Sekizinci Daire: Türk Ceza Kanununun İkinci Kitabının beşinci ve altıncı babında yazılı olup da beşinci ve altıncı Ceza Dairelerinin görevine giren suçlar müstesna, aynı kitabın 1, 2, 3, 4, 5, 6 ve 7 nci bablarındaki ağır cezalı cürümlerle 9 uncu babındaki Türk Ceza Kanununun 463, 470 ve 473/2 maddesinde yazılı suçlarla bu kanunun taksirli suçlara ilişkin 383 ve 389 uncu maddelerine giren ağır cezalı cürümlere ve aynı kanunun 455 inci maddesine uyan ölüme sebebiyet suçlarına ait hüküm ve kararları; 6136 sayılı Ateşli Silâh ve Bıçaklar hakkındaki Kanun ile 171 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hürriyeti Kanununa ve 6137, 293, 1475, 506, 274, 275 sayılı kanunlara ilişkin hüküm ve kararları;

Dokuzuncu Daire: Devlet Güvenlik Mahkemelerinden verilen kararları inceler ve karara bağlar.

VIII. Yargıtayda yargılanmaları gereken hâkim, savcı ve memurların davaları işledikleri işledikleri fiilin niteliğine göre ait olduğu dairede görülür ve bu dairelerin kararları temyizen *Ceza Genel Kurulunda* incelenir; bu durumda, davaya bakan Dairenin üyeleri Ceza Genel Kuruluna katılma. Davaya bakan Daire Ceza Genel Kurulunun kararına karşı kendi kararında ısrar ederse, Ceza Genel Kurulu konuyu yeniden inceler; bu halde, ikinci defa verdiği karar kesindir ve ilgili Dairenin bu karara uyması zorunludur.

Sanığın çeşitli suçları varsa, görev, bunlardan en ağırını incelemeye yetkili olan Daireye aittir. Temyiz talebi üzerine, sâdece temyiz isteğine konu olan husus nazara alınır.

Kanunun 14 üncü maddesinde İkinci Başkanların görevleri; 15 inci maddesinde Yargıtay üyelerinin görevleri, 16 ncı maddesinde de Hukuk ve Ceza Genel Kurullarının teşekkül tarzı gösterilmiştir. Gene bu son maddede, *İcra ve İflâs Kanunundaki ceza hükümlerinin uygulanmasına ilişkin daire kararlarının Ceza Genel Kurulunda incelenmesi sırasında ilgili dairenin (12 nci Hukuk Dairesi) başkanının ve en az bir üyesinin Ceza Genel Kuruluna katılacağı* açıklanmıştır.

Hukuk ve Ceza Genel Kurullarının görevlerinin belirtildiği 17 nci maddeye göre, gerek Hukuk, gerekse Ceza Genel Kurulları, mahkemelerin Yargıtay Dairelerinin bozma kararlarına karşı di-

renme (ısrar) kararlarını inceleyip kesin olarak karara bağlarlar. Ayrıca, Yargıtay Dairelerinden biri yerleşmiş içtihadından dönmek istediği veya benzer olaylarda çelişik kararlar verdiği yahut Hukuk Genel Kuruluna bağlı Hukuk Daireleri arasında veya Ceza Genel Kuruluna bağlı Ceza Daireleri arasında içtihat uyumsuzlukları çıktığı hallerde, bunları kesin olarak karara bağlamak bu genel kurulların görevine girer.

Yargıtay Genel Kurulları, yukarıda belirtilen görevlerinden başka, Yargıtay üyeleri ile kanunen onlar durumunda bulunan kimselere ait davaları ilk mahkeme olarak görmek, kesin hükme bağlamak ve ilk mahkeme olarak Yargıtay Dairelerince verilen hüküm ve kararları temyiz ve itiraz yolu ile incelemekle de görevlendirilmişlerdir.

Görülüyor ki, yeni kanunla Yargıtay, kendi başkan ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve kanunen bunların durumunda olan kimselerin *görevlerinden doğup aleyhlerine açılan tazminat davaları* ile gene bunların *kişisel suçlarına ait ceza davalarını* ilk ve son derecede görmekle vazifelendirilmiş ve bu yargı yetkisi Yargıtayın özel Dairelerine değil, *Hukuk ve Ceza Genel Kurullarına* verilmiştir (s. g. K. m. 3, b. 2; m. 17, b. 3).

Yargıtay üyesi olmayan hâkimlerle savcıların ve kanunen onların durumunda olan memurların *görevlerinden doğup aleyhlerine açılan ceza davalarına* fiilin niteliğine göre yetkili olan *Yargıtay Ceza Dairesinde* ilk mahkeme olarak bakılacak ve verilen kararın temyiz yolu ile incelenmesi *Ceza Genel Kuruluna* ait olacaktır (s.g. K. m. 13). Bunlar aleyhine açılacak tazminat davalarına gelince, bu konuda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 575 inci maddesinin ikinci fıkrasında gösterilen yetki kuralına uyularak, dava hâkimin görevli olduğu mahkemeden daha yüksek dereceli olan ilk derece mahkemesinde görülecektir. Ancak, dava vilâyet asliye hâkimi aleyhine açılacaksa, yetki, «esas davanın» tâbi olduğu Yargıtay Dairesine, yani hâkimin tazminatı gerektiren fiilinin ilgili bulunduğu dava hakkındaki hükmün temyizen inceleneceği Yargıtay Dairesine ait olacaktır. Bu halde, bu Daire, ilk derece mahkemesi sıfatıyla hareket edecek ve verdiği karar Yargıtay *Hukuk Genel Kurulunca* temyizen incelenecektir (s.g. K. m. 17, b. 3) (11).

(11) Bu hükümle mevzuatımızdaki bir boşluk doldurulmuştur. Gerçekten, bir Temyiz Dairesinin birinci derece mahkemesi sıfatıyla verdiği

IX. Yargıtay Birinci Başkanının başkanlığında, başkan vekilleri, İkinci Başkanlar, Cumhuriyet Başsavcısı ve üyeler *Yargıtay Büyük Genel Kurulunu* teşkil ederler. Bu kurul, Birinci Başkanı, Başkan Vekillerini, Daire Başkanlarını ve kanunda gösterilen kurulların üyelerini seçer. Başsavcıyı, Anayasa Mahkemesi hâkimleri ile Yüksek Hâkimler Kurulu üyelerini ve diğer kurullara kanunen belli sayıda üye seçmek, Yargıtayın varlığını ve görevlerini ilgilendiren alanlarda Anayasa Mahkemesinde iptal davası açılmasına karar vermek, Yargıtayın iç yönetmeliğini yapmak ve değiştirmek, Hukuk ve Ceza Genel Kurullarının ve bu kurullarla daireler arasındaki *içtihat uyumsuzluklarını* gidermek ve *içtihatları birleştirmek* de Yargıtay Büyük Genel Kurulunun görevleri arasındadır (s.g. K. m. 19).

İçtihatların birleştirilmesini, Birinci Başkan doğrudan doğruya veya Yargıtay Dairelerinden birinin yahut genel kurullarının yahut Cumhuriyet Başsavcısının talebi üzerine ilgili kuruldan ister. Diğer bir merciin veya bir kimsenin müracaatı ile içtihadı birleştirme yoluna gidilip gidilmiyeceğine ise, Birinci Başkanlık Divanı karar verir ve bu karar kesindir.

Bu usul, yürürlükteki içtihadı birleştirme kararlarının değiştirilmesinin veya kaldırılmasının istenmesinde de uygulanır.

İçtihadı birleştirme kararı, cezaya ilişkin olursa, bu kararı alacak, kaldıracak veya değiştirecek olan kurula *Cumhuriyet Başsavcısı* da katılır ve oy vermek yetkisine sahip olur.

İçtihatları birleştirme konusu görüşülürken evvelce tespit edilmiş olan *ilke kararlarına* uyulur. Bu yolda alınan içtihadı birleştirme kararları benzer konularda adalet mahkemelerini olduğu kadar Yargıtay Dairelerini de *bağlayıcı* niteliktedir. Bu itibarla, bu kararların birer özeti Yüksek Hâkimler Kurulu ile Adalet Bakanlığına bildirilir ve bu makamlar vasıtasile tekmil adalet mahkemelerine ve cumhuriyet savcılarına en kısa zamanda duyurulur (s.g. K. m. 20).

hükmün hangi mercide temyiz edileceği Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun bu konuya değinen 575 inci maddesinde gösterilmemişti. Bu hususta Yargıtay Hukuk Kısım Umumi Heyetine müracaat edilebileceğine evvelce işaret etmiştik (bkz. N. M. Berkın, s.g.e. shf. 38, No. 67):

Kanun, Yargıtay Birinci Başkanı ile Başkan Vekilleri ve Daire Başkanlarından bir *Başkanlar Kurulu* ihdasını öngörmüştür (m. 21). Bu kurul, hukuk ve ceza daireleri arasındaki *görev uyuşmazlıklarını* kesin karara bağlar. Uyuşmazlık, ceza daireleri arasında ise, bunun hakkında *Ceza Daireleri Başkanlar Kurulu*, hukuk daireleri arasında ise, *Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulu*, hukuk daireleri arasında ise, *Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulu* karar verir. Örneğin, Yargıtay Hukuk Daireleri Başkanlar Kurulu 9/11/1973 gününde E. 973/54, K. 61 sayılı kararında bu konuda verilen yetkiyi kullanarak Yargıtayın 11 inci ve 12 nci Hukuk Daireleri arasında çıkan görev uyuşmazlığını, hükmün ticaret mahkemesinden verilmiş olmasının, temyiz incelemesinin 11 inci Hukuk Dairesince yapılmasını gerektirmediği nedeniyle hükmü inceleme görevinin 12 ci Hukuk Dairesine ait olduğunu belirtmek suretile çözmüştür.

Yargıtay Hukuk Daireleri Başkanlar Kuruluna göre, bu husustaki görev konusunda 1730 sayılı Yargıtay Kanununun yukarıda işaret olunan 13 üncü maddesi açıktır. Bu maddeye göre, *İcra ve İflâs Kanununun uygulanmasından* doğan dava, itiraz ve şikâyetler dolayısıyla icra tedkik mercilerinden verilen ve 13 ve 15. Hukuk Dairelerinin görevleri dışında kalan hüküm ve kararların temyiz incelemesiyle görevli dairenin 12. Hukuk Dairesi olduğu gösterilmiştir.

Olayda, davacı, iflâs masasının yaptığı işlemlerin kanuna aykırı olduğunu ileri sürerek bunların iptalini dava etmiştir. Ticaret mahkemesi, bu isteğin kabulüne, iflâs masasının davacı ile ilgili kararlarının iptaline karar vermiş olduğuna göre, taraflar arasındaki uyuşmazlığın İcra ve İflâs Kanununun uygulanmasından doğduğu kabul edilmiş ve sonuçta, 12 nci Hukuk Dairesinin temyiz incelemesindeki görevsizlik kararının kaldırılmasına ve dosyanın bu daireye gönderilmesine çoğunlukla karar verilmiştir (bkz. RKD. Y. 9. Sy. 1-2, shf. 3/4).

İş hacminin artması ve bu sebeble daireler arasında iş oranı yönünden bir dengesizlik meydana gelmesi halinde, bir dairenin işlerinden bir kısmını başka bir daireye vermek suretile daireler arasında iş bölümü yapmak yetkisi de Başkanlar Kuruluna aittir. Bu Kurul, Yargıtayın *içtihadı birleştirme konusunu aydınlatan ilke kararlarını* da tespit eder (m. 22).

X. Yargıtay Birinci Başkanı, Birinci Başkan Vekilleri, İkinci Başkanları ve Yargıtay Üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı hakkın-

da *disiplin cezaları* uygulama yetkisi *Haysiyet Divanına* aittir. Haysiyet Divanı, Birinci Başkanın başkanlığında Cumhuriyet Başsavcısı ile her daireden bir üyeden kurulur. Bu divana katılacak üyeler Birinci Başkanlık Divanınca her daireden ad çekmek suretile tespit edilir. Haysiyet Divanı, üye tam sayısı ile toplanır ve kararlarını 2/3 çoğunlukla verir.

Verilecek disiplin cezası, yargıtay üyelığının vakar ve onuruna dokunan kişisel haysiyet ve itibarını karan veya görevin icabına uymayan davranıştan ötürü disiplin kovuşturmasını gerektiren eylemin ağırlığına göre, *uyarma* veya *görevden çekilmeye davet*'ten ibarettir.

Disiplin kovuşturmasının açılması şu usule tabidir. Kovuşturmayı gerektiren bir eylemi veya davranışı doğrudan doğruya veya Adalet Bakanlığının yahut Yüksek Hâkimler Kurulunun bir ihbarı veya şikâyeti üzerine öğrenen Birinci Başkan, durumu Birinci Başkanlık Divanına bildirir. Ancak, bunun için, ihbarın veya şikâyetin müphem veya genel nitelikte olmayıp, *belli bir konuyu* kapsamaması lâzımdır. Birinci Başkanlık Divanı, toplanan delilleri yeterli görürse, durumu bir raporla Haysiyet Divanına arzeder, aksi takdirde, bir işlem yapılmasına yer olmadığına kesin olarak karar verir; delilleri serbestçe takdir eder; fakat, kararından evvel ilgilinin savunmasını alması gereklidir.

Verilen disiplin kararına karşı, ilgili, tebliğ tarihinden itibaren *on beş gün* içinde bazı savunmalarda bulunarak konunun Haysiyet Divanı tarafından bir defa daha incelenmesini isteyebilir. İkinci inceleme belgeler üzerinde yapılır; itiraz yerinde görülürse, cezanın kaldırılmasına veya değiştirilmesine kesin olarak karar verilir.

Hakkında görevden çekilmeye davet kararı verilen ilgili, bu kararın tebliğinden itibaren mezun sayılır, yani artık görevini yürütemez ve *bir ay* içinde görevden çekildiğini bildirmez veya emekliliğini istemezse, kanunen görevden çekilmiş addedilir (m. 23).

XI. Yargıtay dairelerinde görüşmeler *gizli* olur ve kararlar *çoğunlukla* verilir. Daireler ve genel kurullar görevlerini *tarafsız* olarak yaparlar ve bunların toplu halde *reddi caiz* değildir; üyelerin ilk derece hâkimleri gibi ayrı ayrı reddedilmeleri mümkündür (bkz. HUMK. m. 29) (12).

(12) Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi 5/1/1973 tarihli ve E. 1972/16157 ve K. 241 sayılı kararında, «Yargıtay hâkimlerinin veya bir kuru-

Her Yargıtay dairesi, ikinci başkan olan *bir daire başkanı* ve dört üye ile toplanır, işleri müzakere eder ve salt çoğunlukla karar verir. Görüşmeye katılan başkan ve üyelerin adları karar suretlerine de yazılır (m. 27).

Her Yargıtay dairesi, ikinci başkan olan *bir daire başkanı* ve dört üye ile toplanır, işleri müzakere eder ve salt çoğunlukla karar verir. Görüşmeye katılan başkan ve üyelerin adları karar suretlerine de yazılır (m. 27).

Yargıtay üyelerinin *görevleri*, kendilerine verilecek dosyaları zamanında incelemek, bunları bağlı oldukları kurula arz etmek ve bu kurulun görüşmelerine katılarak oy vermektir (m. 15).

Kanun, Hukuk ve Ceza Genel Kurullarının nasıl toplanacağını, görevlerinin nelerden ibaret olduğunu ve çalışma usullerinin nasıl olacağını tayin ettiği gibi (bkz. m. 16, 17, 25), Yargıtay Büyük Genel Kurulunun çalışma tarzını da göstermiştir (m. 29). Bu çalışma tarzının düzenli bir şekilde yürütülebilmesi için kurullarda görüşülecek işlerin gündemi bu kurulları yönetecek olan başkan tarafından toplantı gününden bir hafta önce tespit olunarak dairelere dağıtılır (m. 30).

Yargıtay Birinci Başkanı ve Cumhuriyet Başsavcısı seçilebilmek için, *sekiz yıl*, Yargıtay Birinci Başkan Vekili ve İkinci Başkan seçilebilmek için de *altı yıl* yargıtay üyeliği yapmış olmak zorunludur.

Yargıtay üyesi seçilebilmek için ise, birinci sınıfa ayrıldıktan sonra en az *üç yıl* bu görevde birinci sınıf hâkim niteliğini muhafaza ederek bulunmuş olmak ve hâkimlik vakar ve onuruna dokunan haysiyet kırıcı veya görevle ilgili bir suçtan, affa uğramış olsa bile, kesin olarak mahkûm olmamış yahut bu sebeplerle disiplin veya yer değiştirme cezasına çarptırılmamış olmak gereklidir (m. 31).

Kanun, Başkanların, Cumhuriyet Başsavcısının, Birinci Başkan Vekillerinin ve İkinci Başkanlar ile Birinci Başkanlık Divanına yargıtay üyeleri arasından nasıl seçileceğini de tayin etmiş (m. 32-33) ve bu seçimlerle ilgili olarak propaganda yapmayı kesinlikle yasaklamıştır (m. 34).

lun reddi halinde inceleme görevi Birinci Başkanın belli ettiği dairenindir» demek suretile bir Yargıtay kurulunun da reddedilebileceği içtihadında bulunmuştur (bkz. RKD. Yıl 8, Sayı 4-5, shf. 176).

Yargıtayda yeteri kadar *tedkik hâkimi* bulunur. Bunlar, birinci sınıfa ayrılmış veya ikinci sınıf hâkimler yahut üçüncü sınıfta iki yılını doldurmuş olan hâkimler arasından Yüksek Hâkimler Kurulunca atanırlar. Zorunlu hallerde, Yüksek Hâkimler Kurulu, kanunun aradığı yukarıdaki nitelikleri haiz hâkimlere bu görevin ifası hususunda *geçici yetki* verebilir.

Tedkik hâkimliği hizmetinde geçen süreler hâkimlik mesleğinde geçmiş sayılır (m. 35).

Tedkik hâkimleri, kurulların ve daire başkanlarının verecekleri dosyaları inceler ve konu hakkında kendi düşüncelerini de bildiren bir rapor düzenlerler (m. 36). Ayrıca, her dairede bu daire veya kurul başkanının denetimi altında çalışan *raportörler* vardır. Evvelce, 1250 sayılı kanun gereğince tayin edilmiş olan bu raportörlerin görevlerinden ayrılmalari halinde, bu görevlere yeniden atama yapılamıyacak; zira, bunların kadroları Yargıtayın genel idare hizmetleri kadrolarına intikal ettirilecektir (bkz. geçici madde 10). Bundan başka, 1730 sayılı Yargıtay Kanununun getirdiği yeni bir hükme göre, raportör olarak çalışan hukuk mezunlarından Yargıtayda dört yıldan fazla hizmet etmiş olanlar, daire başkanının olumlu mütaleası alınmak suretile Yüksek Hâkimler Kurulunca hâkimlik mesleğine kabul edilebileceklerdir (geçici madde 9).

Yargıtay dairelerinin kalemlerinde bir *yazı işleri müdürü* ile yeteri kadar kalem şefi, memur, kâtip, mübaşir ve odacı bulunur. Yazı işleri müdürlüğüne atanmada hukuk mezunları tercih edilir; hukuk mezunu yoksa, bu göreve atanacak olanın lise mezunu veya en az beş yıl kalem şefliği yahut mahkeme başkâtipliği görevini yürütmüş olması zorunludur (m. 24).

Yazı işleri müdürünün başlıca görevi, kalem işlerinin düzenle yürütülmesini sağlamaktır ve o, bu görevi dolayısıyla birinci derecede sorumludur.

XII. Yargıtayda *Cumhuriyet Başsavcılığı* makamı, Cumhuriyet Başsavcısı ile Cumhuriyet Başsavcı Başyardımcısı ve yardımcıları ile başsavcılık kaleminden ibarettir (m. 38). Cumhuriyet Başsavcısı, Cumhuriyet Başsavcılık makamını temsil eder; Anayasa Mahkemesinde savcılık görevini yapar. Cezaya ilişkin içtihatların birleştirilmesi çalışmalarına katılarak oy kullanır; yargıtay hâkimlerinin kişisel suçlarından dolayı açılan kamu davası duruşmalarında bu-

lunur; Cumhuriyet Başsavcılığı makamını oluşturan kişilerin verimli ve düzenli çalışmalarını sağlamak için tedbirler alır ve bu kişilerin yükselme ve ilerleme fişlerini tanzim ve yenilerini göreve inha eder; gerekli görüyorsa, onlar hakkında *uyarma*, *kınama* gibi disiplin cezalarını uygular ve kanunların verdiği diğer görevleri yerine getirir (s.g. K. m. 39).

Cumhuriyet Başsavcısının bulunmadığı zamanlarda, ona Başsavcı Başyardımcısı, onun da bulunmadığı zamanlarda en kıdemli Başsavcı Yardımcısı vekillik eder. Cumhuriyet Başsavcı Yardımcıları kendilerine verilen dosyaları inceleyerek *karar düzeltme* ve *itiraz yoluna başvurma* işlemlerini Başsavcı adına yürütürler ve Başsavcının vereceği diğer işleri görürler.

Başsavcı Başyardımcısı Cumhuriyet Savcılığının birinci sınıfına ayrılanlar, Başsavcı Yardımcıları ise en az yedinci dereceye ulaşmış olanlar arasından atanır (bkz. s.g. K. m. 40, f. 3).

Başsavcılık kaleminde de bir *yazı işleri müdürü* ile yeteri kadar kalem şefi, memur, mübaşir ve odacı bulunur.

Yargıtay kalemlerinin âmiri olan yazı işleri müdürleri, kalemlerinde yazılan kararlardan birer örneğini kararın verildiği tarihten en geç bir ay içinde *Yayın İşleri Müdürlüğüne* verirler (m. 46).

Yargıtay Kanununa göre alınacak *ilke kararları* ile *tevhidî içtihat kararları* ve yapılacak *yönetmelikler* Resmî Gazetede yayınlanır (m. 51).

Yargıtayda bir *Yayın İşleri Müdürlüğü* kurulmuştur. Bu müdürlük, Birinci Başkanlığa bağlı Hukuk Fakültesi mezunu yahut yüksek tahsil yapmış bir müdürün yönetiminde bir şef ile yeteri kadar memurdan kurulur. Ayrıca, kararların özetlenip tasnif edilmesi işleri, Yargıtay Birinci Başkanı tarafından görevlendirilecek bir yargıtay üyesi veya tedkik hâkiminin başkanlığında çalışan en az üç tedkik hâkimi tarafından yapılır (m. 44, 45).

Yayın İşleri Müdürlüğü, Yargıtayın Daire, Genel Kurul ve İçtihadî Birleştirme kararlarını kart usulüne göre ilgili kanun, tüzük ve yönetmelik maddeleri sırası içinde özetleyerek tasnif ettikten sonra kararları ve bunların özetini fihristlerle birlikte yayınlar. Bundan başka, Türk Hukukunun gelişmesine faydalı olacak nitelikteki eser ve çevirileri yayınlattır ve yabancı dilde yazılmış olan

kitaplarla kararları türkçeye çevirtir. Yargıtay kütüphanesini korur. idare eder ve bu çalışmalar sırasında Yargıtay içtihatları arasında göreceği ayrılıkları ve çelişkileri bir raporla, buna, ilgili kararların birer örneğini eklemek suretile Yargıtay Birinci Başkanlık Divanına bildirir.

XIII. Yargıtay Birinci Başkanı dahil olmak üzere, Yargıtay hâkimleri ile Cumhuriyet Başsavcısının *görevlerinden veya kişisel suçlarından* dolayı haklarında soruşturma açılabilmesi, Birinci Başkanlık Divanının kararına bağlıdır. Ancak, ağır cezayı gerektiren suçüstü hallerinin hazırlık ve ilk soruşturması genel hükümlere tâbidir. Birinci Başkanlık Divanı bir *inbar* veya *şikâyeti* inceleyerek soruşturma açılmasını gerekli görürse, ilk soruşturmayı yapmak üzere Yargıtay Ceza Dairesi Başkanlarından birini görevlendirir. Aksi takdirde, dosyanın işlemiden kaldırılmasına karar verir; bu karar kesindir.

Soruşturma ile görevlendirilen Ceza Dairesi Başkanı sorgu hâkiminin tekml yetkilerini haiz olup Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun ilk soruşturmaya ait hükümlerini uygular ve soruşturmayı ikmal ettikten sonra evrakı Birinci Başkanlık Divanına gönderir, vereceği tutuklama veya tutuklamanın kaldırılması yahut kefaletle salıverme kararları ancak Birinci Başkanlık Divanının tasdiki ile tekemmül eder. Evrakın incelenmesini noksan bulan Birinci Başkanlık Divanı bunu doğrudan doğruya tamamlar veya soruşturmayı yapan Başkana tamamlattırır; yapılan incelemeye göre soruşturmanın açılmasını gerekli görmezse, dosyanın işlemiden kesin olarak kaldırılmasına karar verir; son soruşturmanın açılmasını gerekli görürse, dosyayı *görevle ilgili suçlarda Anayasa Mahkemesine* ve *kişisel suçlarda Yargıtay Ceza Genel Kuruluna* tevdi edilmek üzere Cumhuriyet Başsavcılığına gönderir.

Sanık, Yargıtay Ceza Genel Kurulunca verilen kararın teahim veya tebliginden itibaren *onbeş gün* içinde yeniden tedkikini aynı kuruldan isteyebilir. Bu durumda Kurulun verdiği karar kesindir (m. 42).

XIV. Yargıtayda adliye tâtili sırasında dava ve işleri görmek için, biri hukuk, diğeri ceza olmak üzere iki nöbetçi daire bulundurulur. Bu dairelerin başkan ve üyeleri tedkik hâkimlerini Birinci Başkanlık Divanı seçer.

Nöbetlerin tayininde, ilgili daire başkanının görüşü alınır ve nöbetler kıdem sırasına uyularak ve ilgililerin istekleri nazara alınarak tayin edilir. Adliye tâtilinden yararlanmayanların yıllık izinleri yol süresi dahil *kırkbeş gündür*. Adliye tâtilinden yararlananlar ayrıca yıllık izin kullanamazlar (bkz. s.g. K. m. 49).

Yukarıda ana hatlarını belirtmeye çalıştığımız 1730 sayılı Yargıtay Kanunu ile Yargıtayda hayli geniş bir teşkilât kurulmuştur. Bu suretle, Yargıtayın gittikçe artmakta olan işlerinin süratle tasfiye edilerek azaltılabileceğine inanılmıştır. Ancak, buna rağmen, işlerin azalmıyarak belki daha fazla artmış olması, sâdece Yargıtay teşkilâtının genişletilmesinin bu hususta yararlı olmadığını açıkça göstermektedir. Demek oluyor ki, bunun yanında, hattâ bundan evvel, ilk derece mahkemelerinin ıslâhı, vasıflı ve bilgili hâkimlerin yetiştirilmesi, bunun için hâkimlik stajına gereken önemin verilmesi, her kademedede objektif bir imtihan sistemine gidilmesi ve terfilerle büyük yerlere atamaların imtihanlardaki başarıya bağlanması, kıdemli hâkimlerin yanında onun nezaretinde çalışan hâkim yardımcılarının görevlendirilmesi, kalem personelinin Hukuk Fakültelerine bağlı bir Adliye meslek okulundan yetiştirilerek kalemli ehliyetli kâtiplerle takviyesi gibi konuların özellikle ele alınması gerektiğinin önemi meydana çıkmış oluyor.

Prof. Dr. Necmeddin M. BERKİN